ՃԱՌԵՐ ԵՒ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՅՏԻԻ ԽՕՍՔԸ

Վերատեսուչ Նախագահ,
Գերապայծառներ, Գերյ. Հայրեր,
Տիկիններ, Պարոններ,

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Տեսչութիւնը եւ աշակերտները, եւ Վարժարանի միջոցաւ, Ֆրանսայի բովանդակ ազգութիւնը, դեռ աւելի ընդհանրացնելով, բոլոր Հայերը ո՛ւր որ ալ գտնուին, զգալիօրէն յուզուած են այդ մեծ պատիւին համար որ կ՚ընէ մեզի Ժաք Լիմուզի, Պետական Քարտուղար Ազգային Նախարարին մօտ, յօժարելով իր բարձր հովանաւորութիւնը: Պր. Լիմուզի անձամբ չկարենալով գալ՝ զինք ներկայացնելու եւ նախագահելու համար այս արարողութեան՝ ընտրեց Վարժարանիս ամէնէն մօտիկ անձնաւորութիւնը, Վերսայլի Ճեմարանին Վերատեսուչը, Ճեմարան՝ որմէ կախում ունի մեր Հաստատութիւնը: Եւ նամակին մէջ, որուն բարեացակամութիւնը յուզեց մեզ, Պր. Լիմուզի, չկարենալով ներկայ ըլլալ անձամբ այս արարողութիւններուն, կը խոստանայ, ցոյց տալով բարեացակամ հետաքրքրութիւնը Վարժարանիս հանդէպ, այցելելու Հաստատութիւնս հպիւ իր զբաղանքները թոյլատրեն: Կը խնդրենք, Պր. Վերատեսուչ, բարեհաճիք հաղորդելու իրեն՝ մեր խորին երախտագիտութեան եւ նուիրման հաւաստիքը:

Ինչ որ Ձեզ կը վերաբերի, կը ճանչնանք Ձեր բարեացակամութեան զգացումները մեր Հաստատութեան հանդէպ, վասնզի երբ հարց ելաւ 1971ին օրէնքի գործադրութեան, Դուք լաւագոյն ընդունելութիւնը վերապահեցիք մեր խնդրագիրին՝ պահելու «Հայ Վարժարան» տիտղոսը:

Այս Վարժարանը կրկնակի առաքելութիւն մը ունի, մէկ կողմէ՝ աւանդել ուսուցումը կատարելապէս նման մեր վարժարաններուն, պատրաստելով աշակերտները Պաշոյի քննութիւններուն, և միւս կողմէ, առանց ծանրաբեռնելու ուսումնական յայտագիրը՝ փոխանցելու ծագումով հայ երիտասարդ սերունդին՝ ժառանգութիւնը իր վաղեմի քաղաքակրթութեան:

Լեզուով, եւ հնդեւրոպական քաղաքակրթութենէն բխելով, հայ ժողովուրդը միշտ մաս կազմեց արեւմտեան աշխարհին: Վաղուց փարած էր հելլենական մշակոյթին, անտարակոյս աւելի ճաշակով, քան մակեդոնեան տիրապետութեան հետեւանքով, որ ուղղակի չզգացուց: Զորրորդ դարու սկիզբէն կ՚որդեգրէ քրիստոնեայ կրօնքը որպէս պետական կրօնք, անջատուելով այսպէս իրանեան ազդեցութենէն: Եւ հինգերորդ դարու առաջին տարիներու ամբողջ ընթացքին, կրօնաւոր մը, Ս. Մեսրոպ, կը գտնէ հայ լեզուին համար այբուբենը, հետեւելով յոյն այբուբենի օրինակին: Այդ շրջանէն կը ծագկի գրականութիւն մը՝ որ կրնայ ներկայանալ կրկնակի երեւոյթի տակ, Թարգմանութիւն Ս. Գրոց եւ Եկեղեցւոյ Հայրերու գրութիւններուն, յաճախ յոյն փիլիսոփաներուն ապահովելու համար հայերէն բարբառով էական աղբիւրը առօրեայ ծանօթութիւններու եւ, միւս կողմէ, ինքնատիպ երկեր աստուածաբանութեան եւ պատմութեան, յօրինում կրօնական քերթուածներու. մէկ խօսքով գրականութիւն մը նոյն համազօր արժէքով ինչպէս աւստրիական, յոյն եւ լատին: Ցետոյ փութով երեւան կու գան քերականական երկեր, իրաւագիտական, բժշկական, թուաբանական եւ աստղագիտական: ԺԲ. դարուն, այն զարթումը որ Արեւմուտքին մէջ մենք կը ճանչնանք Ֆրանչիսկեան շարժումի անուան տակ, երեւան կու գայ նաեւ Հայաստանի մէջ, սկզբնաւորուած Ներսէս Շնորհալի Կաթողիկոսով, 80 տարի աւելի երէց քան Ս. Ֆրանչիսկոս Ասսիզացին, որուն այս տարի մահուան ութհարիւրերորդ տարեդարձը կը կատարուի: Նմանապէս այս դարուս է որ Հայերը Ֆիզիքապէս չփման մէջ կը գտնուին Ֆրանսացիներուն հետ, եւ յարաբերութիւնները կ՚ըլլան ամէնէն աւելի սերտ: Դժբախտաբար, ԺԴ. դարու երրորդ քառորդին, Հայաստան կը կորսնցնէ իր վերջին անկախ հողը, որուն վերջին թագաւորը Ֆրանսայէն Լուսինեան մըն էր. վայրէջ մըն է որ կը սկսի, որովհետեւ կեանքի պայմանները եւ քաղաքական պատահարները կը խափանէին, օտար տիրապետութեան տակ, ազգային ամէն մշակոյթ:

Սակայն Հայերը կը մնան ամէն բանէ առաջ արեւմըտցիներ, թէ՛ առաքելութիւնները եւ թէ գաղութները կը բազմապատկուին արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, Վենետիկ, Պոլոնիա, Մոնպելիէ, Մարսէյլ, Ամսթերտամ, եւ այսպէսով է որ միշտ ծարաւի գիտական գիւտերուն, առաջիններն եղան օգտագործելու տպարանը. առաջին գիրքը լոյս կը տեսնէ 1512ին, բայց երրորդը Վենետիկ հրատարակուած հաւաքածոյի մը:

Վենետիկի մէջ է որ ԺԸ. դարու սկիզբը հաստատուեցաւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը, նախ հիմնուած Պոլիս, ապա ապաւինած Մորէա, Վենետիկեան երկիր, ամէնէն մօտիկը ծննդավայրին: Այս Միաբանութիւնը Բենետիկեան օրէնքներ ունէր, եւ իբր կրօնաւորներ Բենետիկեան աշխատութիւն մը տարին. խուզարկում ամէն տեղ հին ձեռագիրներու, դասական դարուն վերագտնուած գործերուն հրատարակութիւն, լեզուի ուսումնասիրութիւն, ուսկից լոյս տեսան կոթողային եւ առաջնակարգ բառարաններ, դասական լեզուի քերականութիւններ, հմտալից երկեր Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան եւն. եւն: Հուսկ, երբ անցեալի ժառանգութիւնը միանգամ ձեռք ձգեցին, խորհեցան ապահովել ապագան, լեզուի քերականութիւնը հզօրեղապէս զարգացած էր. բառամթերքէն մաս մը, կրկնաբարբառի հետեւանքով եւ դպրոցներու պակասէն, գործածութենէն դուրս ելած էր եւ փոխանա-